Југослав ДЕНКОВСКИ

УДК 886.1-94

Поплава

Громотресно је и врло кишовито почела та јесен 1964. у Добоју. Блештећи ковитлаци муња, страховита небеска тутњава уз љутито добовање кишних капи по свему што је иоле могло да произведе неки одјек бјеху свакодневни. Пресретали би нас од суморног сивила јутра, најављивали трештећа поднева и снисходљива меланхолична поподнева да би до дубоко у ноћ наставили своју тутњаву и стравични клепет, праћен истим таквим страшним хучањем вјетруштина различитих снага и праваца. Чинило се да су сви богови громова, ма како се звали, одабрали баш овај град за своје уточиште, па у њему царују и пирују на свој бучни, бахати начин.

Људи су ћутали, а природа се бијесом и стравом оглашавала. У школу смо се спремали ћутећи. Ћутке би се прије поласка нешто мрзовољно појело. Онда је слиједио први сусрет са подивљалом природом. Вјетрови би нам пакосно у лице бацили прегршт кишних капи које су се сутремљивале у наша лица, боле као неке немилосрдне осице.

Потамњела требавска брда допуњавала су се замишљеним падинама озренским из којих је допирала непрекидна хука мијешајући се са злокобним шумом таласа ријеке Босне. Сиктава муња би зачас открила недоумицу обронака обију планина. Дрвеће је било неприродно искошено, као да је и само преплашено свим оним што га је снашло. Златни валери јесени нису се уопште осјећали или су под жестоким и брзим одсјајима муња били неприродно свјетлији или тамнији. Послије муње снажно би затутњало или енергично треснуло. Час би се тутњава чула с једне, час са друге планине, па иза њих. Као да су богови громова играли своју звучну партију карата не хајући за људе и њихову муку.

До наше школе, Прве осмогодишње, пут нас је водио кроз непрегледне каљуге и жуто житко блато. Уз степенице смо се

пели брзо праћени злобним налетима кише. Муње су неправилним размацима обасјавале наша дјечја пребледјела лица, а и наставници су се плашљиво трзали устрану након сваког сиктећег праска муња које су личиле на неко ужарено коријење што једва чека да се изњедри из пријетеће тмине тешких кишних облака. Страховити тресак грома био је праћен унезвијереним чекетом сувих тамносмеђих махуна рогача и очајничким сударањем грана у старом парку. Након сваког удара грома хук побјесњеле ријеке одзвањао би злокобном пријетњом. Киша би немилосрдније ударала у школска окна. Као да би да улети међу нас. Одмичући се брзо након једног од, ко зна којих по реду, упозоравајућих цијука муње, наш наставник једва чујно промрмља: "Ово се неће добрим завршити..."

Рекао је оно што смо сви наслућивали, али се није гласно изговарало. Промјена учионице или спрата није доносила смирење. Приликом сваког одбљеска муње, из таме би, сабласно бијела, искакала купола цркве. Чинило нам се да ће ударити у школске прозоре. Прасак грома био би пропраћен очајничким оглашавањем црквеног звона на дрвеном звонику. Као песнице љутита човјека о школске прозоре би скупа ударали капи кише, кестени и сасушено лишће. Из таме би опет, који трен касније, дјевичански бијела искакала купола цркве са својим безгласним питањем: "Камо вас овамо? Што се Богу не молите..."

О, Боже, када ће престати та небсеко-кишна гужва?!

Нико тих дана није марио за оцјене. Сваки ђачић би без грешке могао да каже колико је пута загрмјело током школског часа, али шта се на њему учило, тога се с муком присјећао. И домаћи задаци су код куће исписивани напрескок и на брзину. Пишући тако једног тмурног поподнева домаће задатке, чујем комшиницу:

- Дабогда да не буде поплаве. Далеке 1915. и оне 1940. године и ова зграда је била поплављена. Једва смо тада успјели да спасимо нешто ствари...

Лецнух се. Поплава! О, за име Бога, само то не! Као да су небеса одлучила да услише вапај дјечјег срца, грмљавина и тутњава који дан касније одјездише незнано куд. Сви одахнуше. Осмијеси се вратише на лица. Прохујаше весели новогодишњи, карневалски обојени, добојски дани. Стиже и прољеће 1965. Ближио се Први мај. Људи су се весело завјетовали:

- Јој, да ми је само да ваљано сједнем на травицу и окренем ражањ. Само да заборавим на онако грозну јесен...

Непосредно пред првомајске празнике небо над Добојем се опет натмури. Поче киша, а за њом и она од јесенас добро позната грмљавина. Уморна од својих јесењих хирова, она се убрзо повуче, али нас као каква урокљива жена препусти киши. Тактови празничних корачница и свечани гласови спикера с радија мијешали су се са све убрзанијим ритмом кишних капи које су се обилно сливале.

- Ма, није то ништа. Мора Ђурђевдан мало да покисне. Родиће добро пшеница! - говорили су старији људи загонетно се смијешећи.

Прође и Ђурђевдан, а киша је неуморно лила. На људска лица се врати сјенка забринутости. Житко блато и снуждена људска и природна свакодневница притискале су неким тешким предосјећањима. Као скакутави поточић око наших чизмица струјао је данима полугласни шапат: "Ово неће на добро испасти..."

На кишу смо се већ били навикли као што се грешник навикава на своју злу коб. Ипак, суморно 12. мајско јутро освану окупано неким стравичним неспокојством. Ријека Босна је горопадно хучала. Зидови наше старе зграде су се тресли као у каквом земљотресу. Са зебњом кренусмо у школу. По школским ходницима и у учионицама влада нервоза. Одједном проструја вијест:

- Биће поплаве! Велика вода иде ка Добоју! Само је питање часа када ћемо се наћи у води. Носи све пред собом. Однијела је и неке ђаке-путнике...

Заплакасмо. Замишљали смо их онако успаничене како их халапљиво грабе мутни таласи док им из ручица узимају торбе и све скупа с њима нестаје у мутним ковитлацима. Страшно!

Оно мало нас што дође у школу пустише кућама. Ни кишу ни хук разбјесњеле ријеке нисам чуо. Јурио сам кући без даха, непрестано се загрцујући. Киша, та проклета водурина, чак је и грло нештедимице засипала. Шапатом се препричавају вијести. Шапатом се тјешимо, храбримо: Није све пропало. Људи и механизација одолијевају на насипима. Ћути тамо, није ниједно дијете вода однијела! Неки се препали, па свашта трабуњају... Јесте ли ви у школу ишли да научите или да се уплашите?!

Ипак, из притајеног шапата, иако криомице, сазнајемо за планове старијих како и гдје би да нас склоне ако вода пријеђе пругу узаног колосијека. Из тих шапата избијало је неко спокојство и нада да се неће десити најгоре. Одједном, леденом снагом и грозотом пресијече нас вијест: Добој је поплављен! Поплава у Добоју!

Календар је показивао 13. мај 1965. Срце - туга. Читаво биће - страва и ужас. Ријека је побједоносно урлала носећи ствари, животиње... Из нечије омање стаје тужно је мукала крава. Иза ње је плутало неколико стогова сијена. На једном је било јато кокошака које су нервозно какотале, а на другом пијетао. Није се знало да ли својим промуклим кукуријекањем дозива помоћ или бар посљедњи пут храбри усплахирене кокошке. За њим је пливао унезвијерени пас. Схватио је да и у најтежим тренуцима треба чувати оно што се чувало и у мирнијим временима. Одупирао се матици ријеке, иако су му сметали некакви пластични тањири и нахерени столови. Очигледно, били су дио покућства из те поплављене куће. Падине Требаве и Озрена дјеловале су помало измакнуто. Некуд би да побјегну, а ваља им стоички, као и људима, одгледати сав тај јад и покору. Тужно су дјеловале опустјеле шине "ћирине" пруге на којима још од синоћ није воз клопарао. Све што је могло, појурило је из предграђа ка поплављеном граду. Да види може ли се било како помоћи. Међу нас растужене стиже и мама, која је још јутрос била кренула на посао у кухињу Дома ученика. Војници су је двапут враћали да би је, напослијетку, једва извукли из канџи надируће водене стихије. Чамцем су је пребацили на суво и успут добро изгрдили.

- Све се може намирити, само људски живот не може! - добацили су док су хитрим завеслајима одлазили да спасавају остале суграђане. Сада је сједјела у углу и беспомоћно плакала.

Невјерица и утученост потрајали су до касног поподнева. Хитало се на стару тврђаву. Оштри бол и снажни удар туге при погледу на поплављени Добој били су као одбљесак муње и дубоки као најпотмулија грмљавина. Ово унутрашње сијевање и тутњава болне душе трајнији су и жешћи од ма које природне. Свако ко се у тим тешким тренуцима пео на добојску тврђаву, имао је тај осјећај.

Поглед на поплављени град био је врло онеспокојавајући. Зграде, које су јесенас плесале у огњеним загрљајима муња, сада

су биле у чврстом, мутном загрљају свеколике водурине. Језеро ужаса се ширило од ојађених озренско-требавских страна, титрало у сумаглици ка Усори, гргољећи све до подножја зидина градске тврђаве.

У великим трагедијама зграде понекад личе на људе. Оне ближе тврђави су дјеловале као да би и саме пожељеле да се попну на сигурно. Приземљуше иза Станице саобраћајне милиције биле су до крова урoњене у воду. Сиротињски намјештај жељезничарских породица однијела је вода већ у првом налету. Жељезничка сала са својим широким прозорима, у којој се до у неко доба знала играти чинквина и гдје су тада нестајале многе платице, сада је покајнички чамила у води. Стара жељезничка станица, као каква времешна отмена дама, била је у води до половине, а њени другари вагони и локомотиве сасвим под водом. Из воде су вирили водоторањ и предузеће "Свјетлост" са својом зградом од јаркоцрвене цигле. Требава је слала сјетне сиве пољупце. У монтажној згради Дома здравља вода је лијечила своју охолост, сладила се непоједеним колачима у посластичарници "Јагода", шила своја модра одијела злобе и пакости у кројачком предузећу "Радиност", лумповала у сумрачној крчми "Путник", џоњала међу књигама оближње књижаре, успут покупивши мирисе из сусједног фризерског салона, да би, затим, пакосно измијешала и покрала дио лијекова из апотеке. Поглед је кружио даље. Костур будућег дома здравља вирио је из воде као катарке напола потонулог брода. Пошто је завршила свој водени поход међу убогим тезгицама пијаце, мутна водурина је шумила у врбаку, грлећи чврсто зграде Поште и Хотела на чијој је скромној тераси, умјесто веселих оркестара изводила неке своје подмукле арије. Зграда Дома културе бацала је мутне, али охрабрујуће одсјаје. Као да је жељела да каже: Ма, видјела сам ја ово хиљаду пута на филмовима. Снаћи ћу се већ некако...

И у тим тренуцима из зграде Скупштине општине одисало је на нешто званично, достојанствено, као да је тиме жељела да охрабри све околне зграде и површине. Даље се све стапало у сивилу неба и тамносмеђим површинама воде.

Људи су све то ћутећи посматрали, скамењени од бола и недоумице. Само би понеко тихо зовнуо пријатеља: "Ти ћеш код мене ноћас на спавање. Кућа ти је поплављена, знам..."

Звао га је, у ствари, на ријеч утјехе и заједничку бесану ноћ. Хладноћу и ромињаву кишицу нико није примјећивао. Паде и вече. Згуснута тама и хук воде. Људи и стихија једни наспрам других. Накратко се појави и мјесец. Згађен призором, брзо замаче и отуд из небеске таме посла утјешни сребрнасти зрак. Вода поче све брже да жубори.

Неко повика: - Људи, вода се повлачи! Одлази...

- Нек иде бестрага, кад је већ одрадила своје - огласи се неко из таме, сјетно уздахнувши.

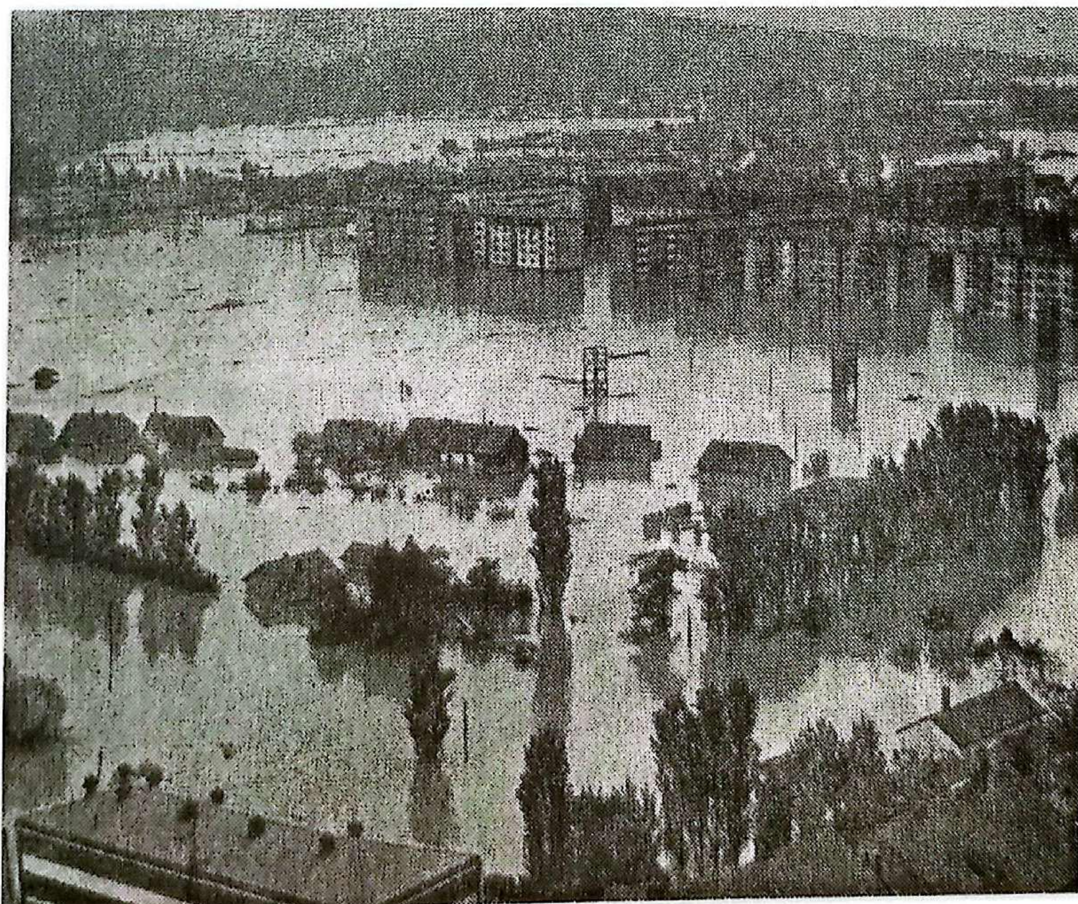
Јутро је показало шта нас је удесило. Умјесто воде по зидовима зграда свуда се видио огавни рукопис поплаве. По улицама мутљаг и блато. Скупа с водом покупише се некуд и тамни облаци. Сунце наде и охрабрења засја пуном снагом. И мало и велико доби некакав чудесни елан. Кад би се могло, сви бисмо у једном трену све то обрисали, као зној с чела послије неког кошмарног сна. Али, трагови туге и покоре су били ту. Видљиви на сваком кораку. Није било времена за маштање и исхитрене планове. Срце увијек хоће више него што руке могу. А њих је сада требало више од празног умовања. Једнолично жуборење воде замијени хрпа других звукова. Прво забрујаше пумпе које су избацивале воду, а за њима услиједи стругање и чангрљање. Кренуше и радне бригаде. Нисмо ни ми дјеца хтјели да изостанемо. Понуде да очистимо неке улице уз велику грају и задовољство прихватисмо. Западе нас дио у близини старе поште, у самом подножју Градине. Стругали смо истрајно, а онда нам приђе и неки малиша, коју годину млађи од нас. Пратио нас је и из молећивог погледа му се назирало да би и он волио да нам се придружи у том јако важном послу. Требало је само видјети ту искрицу захвалности у његовом маленом оку док смо му пружали неку стару лопатицу. Смјеста се лати посла. Сваки час је рукицом брисао зној отхукујући. Видио је да то и старији раде кад год се прихвате нечег важног и тешког. Занесени послом нисмо чули ништа око себе. У неко доба зачусмо глас постаријег човјека: - Дјецо, мислим да је доста. Лијепо сте то очистили...

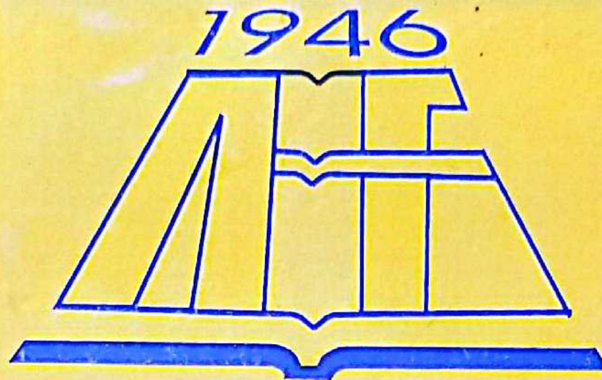
Малишан је још приљежније наставио да струже своје парче асфалта. Блатуштина је попуштала и узмицала пред његовом дјечјом упорношћу. Човјек га помилова по косици и благо замоли да и он иде. Доста је урадио. Непрестано се освртао у

правцу свог комадића очишћене улице, као да га је посуо жеженим златом.

- Еј, са оваквом дјецом поплава је награбусила! - чујем једног добрано ознојеног ватрогасца.

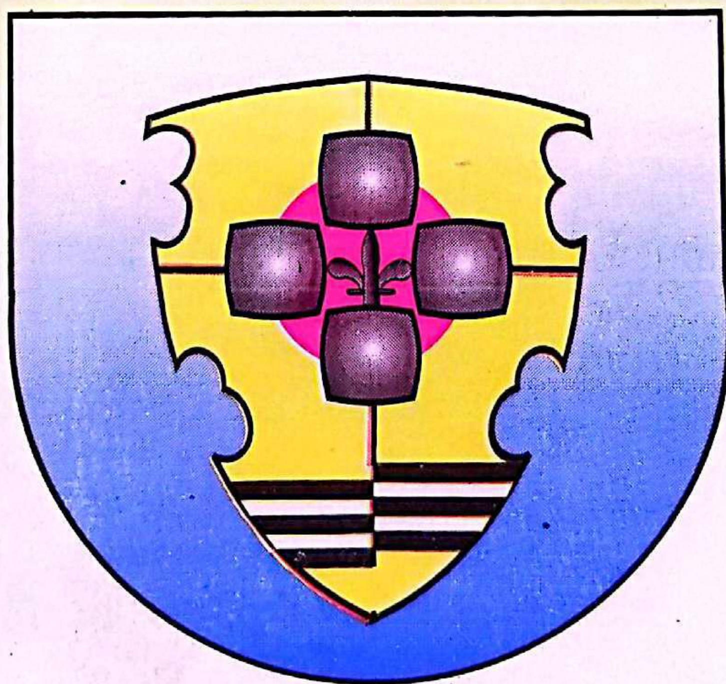
Топло сунце наде нас засу својим златним прахом. Нешто као награда за све што смо претрпјели и да својом надом изградимо још љепши и сјајнији Добој. Град који ће знати само за поплаве радости, среће и одушевљења.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ДОБОЈ
•МАТИЧНА БИБЛИОТЕКА•

ЗНАЧЕЊА

ЧАСОПИС ИЗ ОБЛАСТИ НАУКЕ, КУЛТУРЕ, УМЈЕТНОСТИ И ОБРАЗОВАЊА

Година XVI
Добој, јул 2000.